

*

'קיימא לן בשבת (עא.) שהחטאת הבאה לכפר החטא, גוררת אותו חטא גם פעם אחר שעשאו, יעוין שם. ונלמד גם כן מזה בתשובה שזוכה לכפרה נתכפר לו גם פעמים אחרים שעשה דבר זה, כי חטא גורר חטא. ושם איתא בלא נודע דחייב אשם תלוי, והיינו שאי אפשר להתכפר בחטאת על זה... ואפילו הכי בגרירה נתכפרה. והוא הדין לכל כפרת חטאים בתשובה...'.
(מתוך צדקת הצדיק קבב. ע"ש)

דף עא

'אכל שני זיתי חלב בהעלם אחד ונודע לו על אחת מהן וחזר ואכל כזית בהעלמו של שני — אמר רבא: הביא קרבן על ראשון — ראשון ושני מתכפרין... (בע"ב): איתמר אכל שני זיתי חלב בהעלם אחד ונודע לו על הראשון וחזר ונודע לו על השני... ' — לפירוש רש"י ותוס', אביי ורבא סוברים שהדיעות אינן מחלקות את החיובים, ולכך יכול להתכפר בקרבן אחד על החלב שנודע לו בתחילה עם החלב שנודע לו אחר כך. אבל לרבי יוחנן הסובר ידיעות מחלקות (ונסתפקו בגמרא שמה אף ללא הפרשה), בכל אופן חייב קרבן נפרד על כל ידיעה וידיעה. ואם הפריש קרבן לאחר שנודע לו על הראשון וטרם שנודע לו על השני — בזה ודאי לדעת רבי יוחנן ההפרשה מחלקת, ואפשר אף לריש לקיש, וחייב קרבן נוסף על השני. ואפשר שאביי ורבא חולקים גם על זה. או אפשר שמודים שההפרשה אינה מחלקת, והם דיברו כאשר לא הפריש עד שנודע לו הכל. (עפ"י רש"י בע"ב ד"ה וחזר). וכן במחלוקת דלעיל, בקצר וטחן, אפשר לדחוק ולפרש שמדובר כשלא הפריש בינתים עד שנודע לו הכל. עפ"י תוס' ד"ה נודע; מהרש"א להלן).
ואם כבר נתכפר בקרבן שהפריש, טרם נודע לו על השני — לדברי הכל צריך להביא קרבן על השני, ואף אביי ורבא לא נחלקו בכך. כן היא שיטת רש"י ותוס'.
ואולם יש מפרשים (עפ"י רבנו חננאל; כסף משנה בדעת הרמב"ם), שגם לאביי ורבא הידיעות מחלקות, והם דיברו באופן שלא ידע על השני עד שהקריב קרבנו, ולדעתם הכפרה אינה מחלקת, ולכך נתכפר בקרבנו גם על השני, הגם שלא נודע לו עליו בשעת הכפרה, לפי שהוא כחטא אחד עם הראשון. (גם בתוס' הרי"ד כתב שאין לפרש כפרש"י, כי אילו נודע לו על השני קודם כפרתו, ודאי היה מקריבו על שניהם, ולמה אומר 'הביא קרבן על הראשון. וגם השלישי היה מתכפר באותו קרבן, שהרי הביא הקרבן על שני — ומוזה הכריח הרי"ד שאביי ורבא סוברים שאפילו לא נודע לו עד שנתכפר על הראשון, נתכפר גם על השני.
אלא שמלשוננו יש לדייק שגם אם הפריש על הראשון, ונודע לו השני, יש אפשרות להקריב את הקרבן שהפריש גם על השני (כי השני כלול בכפרת החטא הראשון, שהיה עמו בשגגה אחת), וממילא מתכפר גם השלישי מדין גרידה, ואין כאן שינוי בקרבן. נמצא לפי זה שלאביי ורבא אין הידיעות ולא ההפרשות ולא הכפרות מחלקות, כל שנעשו החטאים בהעלם אחד. אך צריך באור לפי זה, כיצד ידרשו אביי ורבא 'על חטאתו'.
ואולם בדעת רבנו חננאל יש לומר, (וכן מבואר בכסף-משנה בדעת הרמב"ם, אליבא דרבי יוחנן), שאם נודע לו על השני לפני שנתכפר — הידיעה מחלקת, לפי שכל ידיעה גורמת לחיוב חטאת נפרד, ורק אם לא נודע לו עד שנתכפר, הכפרה הועילה גם לשני. וכן בארו אחרונים — ע' קהלות יעקב לג; אבי עזרי — שגגות ו. התוס' (בד"ה נודע) הביאו מרבנו שמואל, שכל עוד לא הפריש על הראשון, יכול להפריש קרבן אחד על השני ויגררו

עמו השאר, ויכול אם רוצה, להפריש על הראשון או על השלישי, ולהתחייב בקרבן נוסף על האמצעי. [ואין דעה זו מוסכמת, שיהא תלוי הדבר ברצונו — ע' חזו"א או"ח סב, טו; נגעים ד, טו]. ואולם אם כבר הפריש קרבן על הראשון ואחר כך נודע לו על השאר — לא יוכל להקריבו אלא על מה שהפריש. ובנקודה זו נראה שהרי"ד חולק, כאמור, שאין כאן שינוי השם כשמקריב על השני, הגם שהפריש על הראשון).

[הרמב"ם הביא דברי רבא להלכה, הגם שפסק כרבי יוחנן שידיעות מחלקות, ועל כרחנו לחלק בין הנידונים. יש אומרים (כסף משנה ועוד) שהחילוק הוא שרבא דיבר כשלא נודע לו על השני עד לאחר כפרה, ואילו רבי יוחנן מדבר כשכבר נודע לו, לכך הידיעה מחלקת, וכאמור. ויש מחלקים באופן אחר: כאן מדובר בשני זיתי חלב בחתיכה אחת, או אף בשתי חתיכות ובהעלם אחד, וכשנודע לו שאכל, סבר שלא אכל אלא כזית. במקרה זה אין הידיעות מחלקות, כי אמנם לא היתה כאן ידיעת החטא כולו כאחת (שהרי לא ידע שאכל כזית נוסף), אך הלא נודע לו ההעלם של כולם (שהרי נודע לו שהחתיכה שאכל היא אסורה). ואילו להלן מדובר באכל שתי חתיכות חלב ושגג בכל אחת שגגה נפרדת, שסבר שהיא התר, וכשנודע לו אחת, אין כאן ידיעה כלל כלפי החתיכה השניה. — ע' בכל זה בלחם משנה וקריית ספר — שגגות ו, ט; שו"ת חכם צבי קסד; חזון איש סב, יד; מחנה לוי וחדושי הנצי"ב כאן; מרכבת המשנה ואבי עזרי — שגגות שם; קהלות יעקב — שבת לג; בית ישי — יח].

'בתר דשמעה מאביי סברה' — לפרוש רש"י יוצא שלפי האמת בין לאביי בין לרבא הביא קרבן על אחד מהם — נתכפרו כולם. אבל הרמב"ם (שגגות ו, יא) פסק שאם הביא על הראשון לא נתכפר על השלישי. ובראו המפרשים בסגנונות שונים שהרמב"ם מפרש שלאמתו של דבר לא חזר בו רבא מדבריו, כי יש לחלק בין נידון קצירה וטחינה בשגגת שבת, שהעלם אחד לשתיהן, ובין אכילת שני חלבים, שההעלם מתייחס לכל כזית בנפרד, שסבר שהוא שומן המותר. ועוד נאמרו חילוקים נוספים. (ע' במאירי כאן; כסף משנה — שגגות ז, י; קהלות יעקב לב).

— ע' במובא במנחות צו, בענין שמצינו פעמים רבות שחזר בו רבא חזר מהוראתו הראשונה.

'כגון שאכלו בשני תמחויין' — ע' בית הלוי (ח"ג לא); שו"ת דובב מישרים ח"ג פד, ב.

(ע"ב) **'הכא במאי עסקינן, כגון שהיתה לו ידיעה בינתיים ורבן גמליאל היא דאמר אין ידיעה לחצי שיעור'** — ואם תאמר, מכל מקום הלא רואים שאף במקום שחלוקים לחטאות, שני חצאים מצטרפים, ומהי תשובתו 'חלוקין לחטאות ולא מצטרפין'? — יש לומר שאין להקשות מרבן גמליאל, לפי שאין הלכה כמותו. ועוד יש לומר: כאן יש טעם מסוים בדבר, כי אין ידיעה נחשבת כלום אלא כשהיתה אחר חטא גמור, אבל ידיעת חצי שיעור אינה ידיעה. משא"כ בעלמא, כגון בנידון צירוף שגגת שבת עם שגגת מלאכות, או לענין תמחויין מחולקים לרבי יהושע, אין לחלק בין שני חצאי זיתים לשני זיתים. (ריטב"א. וכן מתבאר מדברי רש"י בד"ה שהיתה).